

5. Ibidem, p.132.
6. Ilie Pârvu. *Teoria adevărului*. / În: *Teoria cunoașterii științifice*. – București, 1982, p.393 –394.
7. Vasile Țapoc, *Inițiere în gnoseologie și științele cogniției*. - Chișinău, 2007, p.148-152.
8. *Filosofia americană*. Vol.I. *Filosofia americană clasică*. /Selecția textelor, prefață și note de Andrei Marga. – București, 2000, p.148.
9. A se vedea: Alexandru Boboc. *Filosofia contemporană*. – București, 1980, p.79.
10. V.Macoviciuc. *Filosofie*. - București, 2002, p.51.
11. Citat după: Anna Marina Mariani. *John Dewey. Pedagogia*. – În: *Enciclopedia de filosofie și științe umane*. –București, 2004, p.228.
12. Vasile Țapoc, *Inițiere în gnoseologie și științele cogniției*. - Chișinău, 2007, p.158 .
13. Alexandru Boboc. *Filosofia contemporană*. – București, 1980, p.84.
14. Ibidem, p.80.

CONSECINȚELE NEGATIVE ALE PROGRESULUI TEHNICO-ȘTIINȚIFIC ȘI OBIECTIVELE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ludmila ROȘCA,
doctor hab.,conf.univ. IRIM

Caracteristicile fundamentale ale lumii contemporane sunt determinate de rolul informației, al tehnicii și tehnologiilor în satisfacerea necesităților omului. O legitate a procesului socio-cultural reflectă modificarea cantitativă și calitativă permanentă a necesităților omului. Legitatea respectivă stimulează constant dezvoltarea și perfecționarea mijloacelor informaționale, a tehnicii și tehnologiilor. În societatea informațională intensitatea tuturor etapelor procesului informațional depinde de mijloacele tehnice cu care este înzestrat omul sau grupul social. În anul 1934 N.A. Berdeaev a argumentat multiplu teza conform căreia „Forța cosmică principală care acum acționează și schimbă fața pământului și a omului, care-l dezumanizează și-l depersonalizează este... tehnica. Epoca noastră stă mai întâi de toate sub drapelul tehnicii și poate fi numită epocă tehnică” [1].

Analiza superficială a literaturii, consacrată diferitor aspecte ale tehnicii, tehnologiilor și problemelor civilizației tehnogene, ne permite să constatăm, că ar putea fi evidențiate cel puțin trei perioade, prin conținut și concluzii diferite. În lucrările publicate în anii 60-70 ai secolului XX, sunt abordate problemele ce reies din dezvoltarea progresului tehnico-științific, din procesul mecanizării și automatizării producerii materiale, a producerii și reșizării practice a diferitor

servicii, necsare comunității umane. Toate acestea au ameliorat condițiile existențiale ale omului contemporan. Mai mult ca atât unii savanți își exprimă îngrijorarea referitoare la decalajul dintre potențialul tehnicii și realizările practice ale progresului tehnico-științific. „În realitate cunoștințele noastre despre potențialul automatizării sunt mult mai avansate decât realizările procesului implementării lor practice. Această situație este reflectată de aprecierile morale contradictorii, care au funcția de reglare a unor relații și procese ce reies din abordarea tehnicii. Morala își accentuează continuu rolul de formă valorică a conștiinței sociale și se afirmă ca regulator al progresului tehnico-științific, dar și în raport cu ceea ce se poate realiza”[2]. În afirmațiile lui Kefeli I.F. găsim o interpretare originală a relației celor două fenomene, care la prima vedere n-au nimic comun – tehnica și morala. În această perioadă – anii 60-70 ai secolului XX, este vorba despre aprecierea morală a ceea ce ar putea oferi omului contemporan tehnica, dar până când încă n-a reușit.

În perioada a doua a analizei și aprecierii realizărilor progresului tehnico-științific – anii 80 ai secolului XX, este instituționalizată filosofia tehnicii. Savanții evidențiază două procese paralele: unul legat de producerea materială; al doilea – este preocupat de elucidarea conținuturilor morale ale creației umane. Problematika filosofică care cuprinde multiplele manifestări ale acestor procese impune abordări sistematice ale diverselor fenomene sociale, printre care menționăm: munca și cultura muncii, profesionalismul, mutațiile sociale la nivel de existență și conștiință, politica internă și externă a statelor – actori ai relațiilor internaționale, activitatea diferitor organizații regionale și internaționale. În lucrările publicate în anii 80 ai secolului XX alături de avantajele și schimbările pozitive în condițiile de viață și activitate a omului sunt atestate și consecințele negative. Deși, în spațiul sovietic programele de intensificare a producerii materiale, inclusiv a celei agricole, sunt în plin proces de elaborare și implementare practică, în rapoartele prezentate la conferințele științifico-practice unionale, cum ar fi cea organizată la Livov în anul 1987 cu genericul: „Problemele socioecologiei”, savanții își exprimă îngrijorarea vis-a-vis de consecințele negative ale progresului tehnico-științific. La conferința menționată au fost discutate cele trei clase de contradicții: socio-economice, socio-ecologice, ecologo-economice, care atestă un nivel avansat al dezechilibrării sistemului ecologic global.

La intersecția mileniilor este atestată o nouă practică care cuprinde înființarea și activitatea instituțiilor de apreciere a tehnicii, a diferitor proiecte, orientate spre elaborarea unei noi înțelegeri și unei noi atitudini față de tehnică[3]. Primul Birou de apreciere a tehnicii a fost deschis în SUA, în anul 1972, care a funcționat eficient până în anul 1995. Începând cu anii 90 ai secolului XX în acest domeniu se evidențiază Germania. În anul 1999 în statele membre ale Uniunii Europene funcționau 573 de organizații științifice, dintre care 360 era în

Germania[3]. În articolul „Tehnică și socialul” V.M. Rozin menționează:” analiza unui asemenea fenomen complex cum este tehnica poate fi realizată în două sisteme de coordonate: elucidarea esenței tehnicii, care include construirea noțiunii tehnica (a tehnicii ca obiect ideal) și analiza interpretărilor, a discursurilor tehnicii. Al doilea sistem reflectă planul comunicărilor, al dezbaterilor despre esența tehnicii. Este clar că dezbaterile despre tehnică au o atitudine directă la cunoașterea acesteia, iar analiza diferitor discursuri și concepții permit elaborarea unor reprezentări polidimensionale...”[5]. Devenind obiect de studiu al filosofiei, tehnica își modifică reprezentarea inițială. Empiric omul are reprezentarea tehnicii în baza unor structuri studiate în cadrul științelor naturii, a științelor tehnice. În studiile filosofice accentul este pus pe aspectele umane, sociale, morale ale tehnicii. În analiza tehnicii omul se întâlnește cu sine, cu ideile sale, care au luat forma unei realități obiective, înstrăinate. Investigațiile filosofice ale tehnicii redimensionează diverse aspecte ale acestei realități, printre care menționăm: soarta și sensul tehnicii, coexistența cu tehnica și condițiile acesteia, realitatea determinismului tehnologic și posibilitatea dirijării, orințării lui de către om. Analiza acestor aspecte depășește potențialul cognitiv, metodologic al științelor tehnicii. Esența tehnicii, este apreciată și de savanții din domeniu, care au fost clasificate de către D.N.Wig în trei categorii: instrumentaliste, autonome și social deterministe. Concepția instrumentalistă reiese din teza conform căreia tehnologia este un mijloc de atingere a scopurilor. Orice inovație tehnologică este proiectată în așa fel, încât ar putea soluționa o anumită problemă sau un grup de probleme, sau să deservească un anumit obiectiv al omului[5].

Determinismul tehnologic sau concepția tehnologiei autonome analizează tehnologiile ca pe o forță ce se autodirijează, ceea ce înseamnă că tehnologia se dezvoltă conform propriei logici și mai mult deservește dezvoltarea umană decât scopurile concrete ale acestuia. Concepția tehnologiilor autonome astăzi este populară și întemeiată pe metodologia științelor naturii. Ea ar putea descifra conținutul legităților procesului tehnologic. Acest subiect al dezbaterilor științifice este foarte important, deoarece cunoașterea legităților caracteristice procesului tehnologic ar deschide noi perspective pentru știință și om, care ar putea influența, orienta evoluția acestuia. Savanții care susțin tezele determinismului tehnologic simultan recunosc și influențele din exterior, mai ales cele sociale. Ei, însă, își propagă convingerea că progresul tehnologic este caracterizat și de legi imanente. Un exemplu de concepție a tehnologiei autonome este teoria tehnosferei. În opinia lui G.C.Kulaghin și Z.A.Alitecova tehnogenezele sunt comunități tehnologice și tehnici care apar și se constituie în tehnosferă în procesul evoluției umane[6].

A treia concepție, elaborată de istorici și sociologi, susține că tehnologia nu este un instrument neutru în soluționarea problemelor dar este un mod de

manifestare a valorilor sociale, politice, culturale, În tehnologii se realizează nu doar judecățile tehnice, dar și interesele sociale și valorile adoptate de cei, care le proiectează și le utilizează. În opinia lui H.Scolimovschii: tehnica este un fenomen care produce modificările esențiale ale realității; tehnica reprezintă un mod nou de înțelegere a realității; tehnica este o componentă și o determinantă a realității înseși. Concepția respectivă este apreciată de formula – social-determinism[5].

În viața omului contemporan tehnica are o multiplă semnificație. Tehnica este întâlnită peste tot, chiar și omul poate fi apreciat ca element al ei, deoarece deservește tehnica și își asigură existența exclusiv cu ajutorul tehnicii. Din această perspectivă este complicat, dar absolut necesar studiul tehnicii, al progresului tehnico-științific și a influențelor acestora asupra culturii și civilizației umane. Din motiv că majoritatea realizărilor progresului tehnico-științific au influențe atât pozitive, cât și negative, specialiștii în domeniul filosofiei tehnicii apreciază tehnica ca pe un ansamblu al mijloacelor neutre în raport cu scopul, dar care pot fi utilizate pentru realizarea scopurilor, sistemul mijloacelor ce ușurează viața, care ne oferă posibilitatea de a stăpâni natura. Abordând tehnica ca pe un fenomen moral filosofii se găsesc într-o situație dificilă. La prima vedere este dificil de înțeles cum metalul poate fi apreciat din perspectiva eticii. Un studiu mai serios ne conduce la concluzia că în condițiile societății tehnogene tehnica și morala constituie un corelat semnificativ din mai multe perspective. Ortega y Gaset își formulează întrebarea despre „aflarea omului în tehnică” și în urma analizei menționează că deși omul utilizează tehnica, nu ea îi determină conșinutul vieții lui. Filosoful este convins că în timpul nostru istoric „tehnogenul” a rămas fără conținut și gol [7].

Reprezentantul filosofiei existențialiste K.Jaspers evidențiază ambivalența tehnicii. El subliniază că tehnica are două semnificații. Deoarece tehnica singură nu-și poate da scopuri, ea se află în afara raportului „bine-rău”, sau înaintea lui. Ea poate sluji și binelui și răului. Indiferent de acestea, ea este neutră și se opune și unuia, și altuia. În concluzie filosoful menționează că tehnica trebuie orientată [8].

Începând cu a doua jumătate a secolului XX, sunt constatate consecințele negative ale progresului tehnico-științific. Sunt formulate noi aspecte în cercetarea tehnicii, dar cea mai serioasă întrebare rămâne: cum sunt produse influențele negative ale tehnicii, dacă omul nu doar cunoaște procesele naturale care-l interesează, dar încearcă să le și conducă? Un studiu aprofundat ne-a permis să înțelegem că omul cunoaște și asimilează în mod selectiv procesele și legitățile natuui. În limbaj științific acestea sunt numite „procesele de lucru” ale naturii. În procesul elaborării tehnicii și tehnologiilor care ar utiliza și modifica maximal „procesele de lucru” ale naturii savantul și inginerul observă de fapt și alte reacții ale sistemului ecologic, dar acelea rămân o perioadă de timp fără

atenția științei și chiar a filosofiei tehnicii, a filosofiei naturii, a filosofiei medicinei, a psihologiei etc. Categoria „celelalte procese” au produs schimbări serioase în condițiile de viață și activitate a omului contemporan. La sfârșitul anilor 50 ai secolului XX savanții din Occident au realizat studii serioase prin care atenționează omul despre existența unor schimbări ireversibile în natură, în modul uman de viață. Multiple amenințări ale omului societății tehnogene le-am analizat în monografia „Supraviețuirea, moralitatea și potențialul personalității umane: analiză teoretico-metodologică” (2007). În acest articol ne propunem să argumentăm necesitatea corelării obiectivelor învățământului universitar din Republica Moldova cu condițiile de activitate și viață a omului, a specialistului, de orientarea acestora către o abordare sistemică a progresului tehnico-științific, a tuturor realizărilor cunoașterii științifice.

Modelul dezvoltării civilizației umane a fost produs în antichitate, cele mai semnificative influențe le-a avut cultura, știința și filosofia elenă. Din perspectiva aceluiași model savantul și filosoful este orientat către cunoașterea și transmiterea adevărului. De la cunoașterea fenomenelor și proceselor naturale – la cunoașterea de sine. Cunoaștem adevărul despre noi și despre lume și în baza cunoștințelor asimilate ne organizăm, ne orientăm, ne dirijăm viața, așa încât să respectăm condiția principală a ființării umane – libertatea. Interpretată diferit, libertatea individului este apreciată în calitate de condiție a dezvoltării umane, a muncii creative, a progresului social. Această tendință a dezvoltării culturii și civilizației universale va fi reactualizată sub diverse aspecte: religios, scientist, filosofic, existențialist, pragmatic etc. în epocile ce au urmat, așa încât să ajungem în secolul XX să constatăm că știința și tehnica, rezultatul unui intens proces al cunoașterii adevărului și a implementării cunoștințelor acumulate în practica socială nu sunt atotputernice, nu satisfac doar diverse necesități ale omului, dar simultan produc noi realități, noi obstacole prin care omul își pierde siguranța, speranța, încrederea că Măine (viitorul) va fi. Din perspectiva viitorului culturii și civilizației umane, a existenței și reproducerii sistemului socio-ecologic global, vă propun să medităm asupra tuturor problemelor cu care se confruntă omul contemporan și împreună să găsim soluția acestora.

Obiectivul central al sistemului de instruire și educație este socializarea și personalizarea individului. Socializarea este definită ca procesul activ al asimilării cunoștințelor acumulate de generațiile anterioare. În rezultatul socializării active primare și secundare, a autoinstruirii sunt atestate calitățile, abilitățile personalității. Socializarea este un proces extrem de important pentru viața și activitatea omului, în afara căruia individul nu s-ar putea adapta la mediul natural de existență, n-ar înțelege conținutul proceselor sociale și respectiv n-ar reuși să se auto-realizeze, să-și determine propria poziție în structura comunității, căreia îi aparține. Din semnificația socializării primare și secundare am deduce necesitatea orientării acestui proces către obiectivele

comunității umane concrete. De exemplu în civilizația tehnogenă sunt acumulate mult mai multe informații decât îi sunt necesare omului pentru viață și activitate. Pedagogia în elaborarea planurilor de instruire primară, gimnazială, liceală trebuie să opereze cu diverse criterii. Important este ca experiența altor state să nu fie implementată mecanic, fără o abordare sistemică. Să nu fim determinați să constatăm că în urma reformelor sistemului de instruire și educație am obținut mai multe probleme, decât realizări.

Reforma învățământului din Republica Moldova a demarat, dar să constatăm schimbări serioase pozitive nu putem. Deși reforma este orientată către dezvoltarea abilităților specialiștilor solicitate de piața, rămânem la același nivel de transmitere masivă a informației, care deseori rămâne neasimilată de către liceeni și studenți, fapt ce reduce considerabil eficiența sistemului de instruire și educație. În procesul instruirii universitare semnificative sunt sarcinile: înțelegere și aplicare. Dacă actualul student va înțelege necesitatea dezvoltării multilaterale a facultăților sale cognitive și creative, atunci frecvența și activitatea lui la seminarele de filosofie, etică, psihologie, politologie nu va trebui susținută prin mijloace administrative. Dar în baza mai multor studii, realizate de savanții din Occident, putem conchide că în majoritatea cazurilor absolvenții colegiilor și universităților nu se angajează stabil în câmpul muncii din motiv că nu se orientează în cererea și oferta pieții muncii, că nu-și pot vinde abilitățile profesionale, iar un procent considerabil din cei demisionați din anumite funcții susțin că n-au reușit să se încadreze în colectiv. Ar trebui aceste date să le analizăm minuțios, doar anume aceste abilități le dezvoltă filosofia și alte științe socio-umanistice. Din acest motiv consider greșită poziția eliminării cursurilor de filosofie din sistemul universitar. Filosofia dezvoltă capacitățile persoanei de a judeca, de a înțelege, de a aplica cunoștințele în mod sistemic, funcțional, așa încât să nu rămână în afara activității vre-un domeniu marcat de formula „alte procese”, care în timp s-ar putea transforma în zonă periculoasă pentru viața și activitatea omului.

Note bibliografice

1. Бердяев Н.А. Судьба человека в современном мире, Париж,1934, С.50
2. Кефели И.Ф. Автоматизация. Методологические и социальные проблемы. Ленинград, Изд.ЛГУ, 1987, С.5
3. Ефременко Д.В. Введение в оценку техники, М.,2002, С.52-53
4. Розин М.В. Техника и социальность //Вопросы философии, 2005, н.5, С.95
5. Wig D.N.Tehnology- Philosophy and Politics/ Tehnology and Politics, Daham, L., 1988
6. А се vedea: Кудрин Б.И. Техника, новая парадигма философии техники (третья научная картина мира), Пре-принт, Томск, 1998

7. Ортега – и – Гасет, Размышления о технике// Вопросы философии, 1993, н.10, с.32-68, С.43

8. A se vedea: Ясперс Л. Современная техника // Новая технократическая волна на Западе, М. „Прогресс”, 1986, с.112-146, С.140; Ясперс К. Смысл и предназначение истории, М. Изд. Полит. лит., 1991,С.401

MORALITATEA IDEILOR ECONOMICO-FINANCIARE CREȘTINE

Dumitraș Tudor,
conf. univ., dr.

Legea morală constituie baza legitimității eticii. Ce este legea morală? Legea morală este norma care cere conceperea binelui și evitarea răului. Crearea binelui este o datorie a ființei umane. De unde vine această lege? Această lege își are geneza în cumula moralei religioase: „Nu fă altuia ce nu-ți dorești ție”. Cum se poate raporta această poziție la legea economiei de piață, în care fiecare este impus să se preocupe, în primul rând, de sine? Cum poate fi obținut profitul personal, rămânând bun cu toți, cum poți fi egoist și individualist, fără a afecta interesele altora (altuia)? Cum se poate corela unitatea corpului și sufletului cu legile economice și legile morale? Cum trebuie echilibrată unitatea corpului și a sufletului, ca realitate evidentă, cu unitatea legilor expuse mai sus? În baza cărei premise? Răspunsul poate fi doar unul - în baza naturii sociale a omului.

Cred că n-aș spune un neadevăr, dacă aș afirma că problema vieții economice este una principală, atât la nivel de individ, cât și la nivel de societate. În principiu, activitatea economică, de când e lumea, este una foarte importantă, deoarece omul, continuu, trebuie să-și caute surse de existență. Dacă nu are asigurată hrana, îmbrăcămintea, adăpostul – atunci omul este sortit pieirii. Aceste adevăruri sunt atât de banale, încât este de prisos rostirea lor. Și, totuși, semnificația lor este la fel de actuală ca și cu multe sute și mii de ani în urmă. Și mai interesantă este interpretarea acestor probleme economice prin prisma religiei creștine și a eticii. Interesul crește din mai multe motive. Unul constă în faptul că a vorbi despre corelația dintre „religia creștină”, pe de o parte, etică și economie, pe de altă parte, nu constituie o problemă atât de facilă. Dificultățile survin, mai întâi, din cauza că însuși creștinismul, ca religie, conține în sine câteva (trei) direcții (biserici) principale: ortodoxia, catolicismul și protestantismul. Modul în care este interpretat aspectul etic al vieții economice diferă în concepția acestor trei biserici. Diferă nivelul de implicare a lor în evaluarea etică a muncii, avuției, a banilor, a proprietății și a altor factori similari. Acest fapt este demonstrat de dezvoltarea istorică a economiei de piață din sec. XVII-XVIII până în zilele noastre. O altă problemă o constituie faptul